

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos medijų ir informacinio raštingumo ugdymo strateginės kryptys

Turinys

1. Įvadas	3
1.1. Kuo svarbus medijų ir informacinis raštingumas	3
1.2. Kas yra medijų ir informacinis raštingumas	4
1.3. Medijų ir informacinio raštingumo situacija Lietuvoje	5
1.4. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Medijų bei informacinio raštingumo ugdymas	6
2. Nyderlandų medijų ir informacinio raštingumo situacija	8
2.1. Organizacijų medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veikla ir metodai	9
2.1.1. Nyderlandų nacionalinė biblioteka	9
2.2.2. Viešosios bibliotekos	11
2.1.3. „ProDemos“ nevyriausybinė organizacija	13
3. Nacionalinės bibliotekos Medijų ir informacinio raštingumo strateginės kryptys	17
3.1. Nacionalinės bibliotekos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė Medijų ir informacinio raštingumo strateginėms gairėms kurti	18
3.2. Medijų ir informacinio raštingumo Strateginės kryptys	21
4. Apibendrinimas	24

1. Įvadas

1.1. Kuo svarbus medijų ir informacinis raštingumas

Turėti prieigą prie įvairių žiniasklaidos priemonių (televizijos, interneto, radijo) ir mokėti jomis naudotis – viena iš svarbiausių sąlygų stipriai valstybei bei išsilavinusiai ir atvirai visuomenei vystytis, pabrėžia pasaulinės organizacijos IFLA (2010)¹ ir UNESCO (2013)². Kaip teigiama pastarosios organizacijos „Medijų ir informacinio raštingumo politikoje ir strateginėse gairėse“, gebėjimas naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis prisideda tiek prie gyventojų kompetencijų tobulinimo bei verslo skatinimo, tiek prie pilietiškumo ugdymo. Pavyzdžiui, prieiga prie interneto ir jame esančių kursų bei vaizdo paskaitų suteikia galimybes kiekvienam įgauti žinių, įgūdžių ir kompetencijų, skirtų tiek asmeniniam, tiek profesiniam tobulėjimui visais gyvenimo etapais, o kompetentingi ir rinkoje gebantys konkuruoti gyventojai prisideda prie savo gerovės ir stiprios šalies ekonomikos kūrimo³. Kitu atveju mokėjimas tinkamai naudotis šiuolaikinėmis žiniasklaidos priemonėmis ir gaunama informacija – kritiškai vertinti perskaitytas naujienas, žinoti, kaip kuriami informacijos šaltiniai, diskutuoti asmeniui svarbiais politikos klausimais internete, gali būti priemonė, skatinanti piliečius labiau domėtis šalies demokratiniiais procesais, atliktame tyrime teigia mokslininkai Martens ir Hobbs (2015)⁴. Todėl medijų – arba žiniasklaidos – ir informacinis raštingumas (toliau – MIR) tampa vis svarbesne valstybių nacionalinės politikos ir strategijos formavimo dalimi.

¹ Moeller, S., Joseph, A., Lau, J., Carbo, T. (2010), *Background Document of the Expert Meeting Towards Media and Information Literacy Indicators*. <https://www.ifla.org/publications/towards-media-and-information-literacy-indicators?og=81>.

² Grizzle, A., Moore, P., Dezuanni, M., Asthana, S., Wilson, C., Banda, F. & Onumah, C. (2013), *Media and information literacy: Policy and strategy guidelines*. Paris, France: UNESCO Communication and Information Sector.

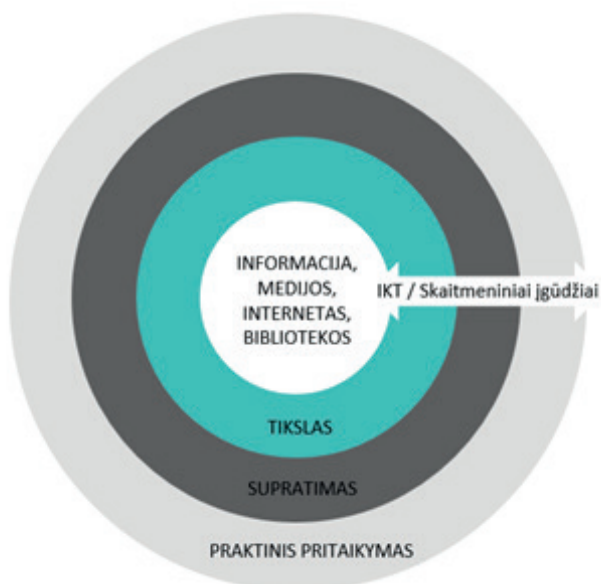
³ Hanushek, E. A., Woessmann, L. (2010), *Education and Economic Growth*. *Economics of Education*, pp. 60-67. Amsterdam, The Netherlands: Elsevier. <http://hanushek.stanford.edu/publications/education-and-economic-growth>.

⁴ Martens, H., Hobbs, R. (2015), *How Media Literacy Supports Civic Engagement in a Digital Age*. *Atlantic Journal of Communication*, pp. 120-137. <https://doi.org/10.1080/15456870.2014.961636>.

1.2. Kas yra medijų ir informacinis raštingumas

Medijų ir informacinis raštingumas apibrėžiamas įvairiai, tačiau, kaip nurodo socialinės psichologijos profesorė Sonia Livingstone, dažniausiai tai – asmens gebėjimai laisvai prieiti prie informacijos kanalų, kritiškai analizuoti gaunamą informaciją, pačiam kurti ir skleisti informacinio tipo turinį, taip pat supratimas ir žinios apie žiniasklaidos paskirtį bei funkcijas, gebėjimai išreikšti trūkstamos informacijos poreikį, etiškai elgtis su rasta informacija⁵. Apibendrinus – tai gebėjimai naudotis informacinio pobūdžio priemonėmis (kompiuteriu, televizoriumi) ir su tuo susijusios informacijos naudojimo ir kūrimo kompetencijos.

Jau minėtame UNESCO MIR politikos ir strateginių gairių dokumente yra apibrėžtas konceptas, kuris nurodo svarbiausias dalis, lemiančias asmens medijų ir informacinį raštingumą (1 pav.):

- Prieiga prie informacijos ir jos teikėjų: medijų, interneto, bibliotekų
- Tikslas: kodėl žmonės naudoja informaciją
- Supratimas: pagrindinės vartotojų žinios, kaip veikia informacijos priemonės ir kaip jomis naudotis
- Informacijos apdorojimas ir gebėjimas įgūdžius pritaikyti praktiškai

1 pav. UNESCO siūlomas medijų ir informacinio raštingumo modelis. Pastaba. IKT – informacinės ir komunikacinės technologijos. Šaltinis: Grizzle et al. (2013). Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines, UNESCO.

Paveikslėlyje nurodytos svarbiausios keturios dalys, be kurių medijų ir informacinio raštingumo ugdymas būtų neefektyvus arba apskritai neįmanomas. Apskritimo centre yra priemonės, kurios naudojamos informacijai pasiekti, o toliau: suvokimas apie medijų ir informacinių technologijų naudojimą ir, galiausiai, asmens suvokimas, kaip pritaikyti žinias ir įgūdžius praktiškai.

Remiantis šiuo UNESCO principu medijų ir informacinis raštingumas ugdomas daugelyje pasaulio šalių.

⁵ Livingstone, S. (2004), Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, pp. 3-14. <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>.

1.3. Medijų ir informacinio raštingumo situacija Lietuvoje

2017 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos vykdytame „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrime“ paaiškėjo, kad pagal MIR kompetencijas Lietuvos piliečiai šiek tiek atsilieka nuo labiau šioje srityje pažengusių pavyzdinių šalių: Švedijos ir Jungtinės Karalystės⁶. Medijų ir informacinis raštingumas šiame tyrime buvo matuojamas pagal tris rodiklius: sugebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis, kritišką vertinimą, komunikacinius gebėjimus ir papildomą – Lietuvos žiniasklaidos priemonių vertinimą. Aukščiausiai buvo įvertintas gebėjimas naudotis priemonėmis, o žemiausiai – komunikaciniai gebėjimai.

Reikia pasakyti, kad visi rodikliai sudaro ne daugiau nei pusę maksimalios jų vertės. Pavyzdžiui, nors daugiau nei pusė respondentų kasdien naudojosi mobiliuoju telefonu (89 proc.) ir / arba žiūrėjo televiziją (73 proc.), ir / arba naudojosi internetu ne mobiliajame telefone (62 proc.), bendras sugebėjimo naudotis žiniasklaidos priemonėmis rodiklis sudaro vos 50 iš 100 balų, pažengusiojo lygmens – 41,8 balo (1 lent.). Tai reiškia, kad nors piliečiai naudojami informacinėmis technologijomis, jiems trūksta žinių ir įgūdžių, kaip galima iki galo išnaudoti jų teikiamas galimybes.

Pabrėžtina, kad šiuo metu ypač aktualus kritiško informacijos vertinimo rodiklis parodo, jog piliečiai sunkiai geba kritiškai vertinti gaunamą informaciją. Greitos informacijos sklaidos amžiuje kiekvienas turi mokėti vertinti ir rinktis patikimus ir kokybiškus naujienų šaltinius, žinoti, kokia yra žiniasklaidos kanalų reguliavimo sistema, ir mokėti šiomis žiniomis pasinaudoti. Prastas kritiškas žiniasklaidos priemonių vertinimas reiškia, kad gyventojai yra mažiau atsparūs manipuliacijai informacija, sunkiau suvokia, koks yra žiniasklaidos priemonių reguliavimas ir drauge kokios yra jų pačių teisės, susidūrus su žalingu ar klaidinančiu žiniasklaidos turiniu. Be to, labai žemas ir vartotojų elgsenos įvertinimas – kitaip tariant, žmonės nesiima jokių priemonių, jeigu ir atkreipia dėmesį į klaidinantį arba žalingą turinį, pavyzdžiui, nesikreipia į jo autorių arba institucijas, kurios reguliuoja žiniasklaidos priemones.

Galiausiai atkreiptinas dėmesys į tai, kad komunikacinių gebėjimų rodiklis, kuris apibūdina bendrą informacinių technologijų naudojimą asmeninėms reikmėms (tokioms kaip bendravimas su kitais, asmens nuomonės reiškimas politiniais ir pilietiniais klausimais internete), rodo, kad respondentai beveik visiškai nesinaudoja internetu pilietiškumo funkcijoms vykdyti.

Smulkesnė informacija apie „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrime“ pateikiamus įvertinimo rodiklius:

⁶ „Spinter tyrimai“ ir EKT (2017), Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas. (p. 3) http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf

Rodiklis	Reikšmė	Didžiausia reikšmė
Sugebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis	49,2	100,0
Kritiškas vertinimas	32,6	86,0
Komunikaciniai gebėjimai	2,9	100,0

1 lentelė. Pagrindiniai žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo rodikliai. Parengta pagal Kultūros ministerijos užsąskaitą „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimą“ (2017). Vykdytojas „Spinter tyrimai“ ir „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“.

1.4. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Medijų bei informacinio raštingumo ugdymas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė dar 2012 m. patvirtintoje „2014–2020 metų nacionalinės pažangos programoje“ nustatė šiuos strateginius prioritetus „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ tikslus: „Skatinti pilietiškumą per teisinį ir ekonominį sąmoningumą ir demokratinį aktyvumą“ (1.2.3), „Skatinti analitinę teisės, ekonomikos ir demokratinų procesų informaciją kuriančias ir skleidžiančias žiniasklaidos priemones, mokymo programas ir iniciatyvas; remti iniciatyvas, skatinančias žiniasklaidos savireguliaciją, socialinę atsakomybę ir informacijos prieinamumo plėtrą“ (1.2.3.1). Nacionalinėje saugumo strategijoje nuo 2017 m. žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumas taip pat įrašytas kaip vienas iš nacionalinio saugumo politikos uždavinių⁷.

Reaguodama į vis didėjančią medijų ir informacinio raštingumo svarbą šalies vystymuisi ir atsižvelgdama į savo viziją tapti integralia valstybės informacijos politikos, kultūros, švietimo, mokslo, ekonomikos pažangos dalimi, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau – Nacionalinė biblioteka) siekia tapti patikima MIR ugdymo ir politikos formavimo partnere įgyvendinant anksčiau minėtus valstybinius tikslus.

Nacionalinė biblioteka valdo didelius informacijos kiekius ir srautus, teikia prieigą prie šių šaltinių ir turi žmogiškųjų bei infrastruktūros išteklių edukacinėms veikloms vykdyti. Be to, suprasdama svarbą nuolat informuoti gyventojus apie valstybės demokratinius procesus ir skatinti dalyvauti jos pilietiniame gyvenime, Nacionalinė biblioteka reguliariai organizuoja su Lietuvos politiniu gyvenimu susijusias diskusijas, politinius debatus (merų, prezidentų debatus) tam skirtoje Valstybingumo erdvėje. Taip pat ji yra viena iš svarbiausių šalies kultūros ir švietimo skleidėjų, šalies bibliotekų metodinis centras, todėl gali efektyviai prisidėti prie piliečių medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų ugdymo.

2018 m. rugpjūčio 1 d. remiant Europos Komisijai, „Erasmus+“ programai pradėtas „Medijų raštingumo ugdymo atsakingam pilietiškumui“ projektas, kurio metu dvi Naci-

⁷ „18.13.1. [Lietuvos Respublika] įgyvendins šalies gyventojų informavimo ir švietimo politiką, stiprins žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą, siekdama didinti visuomenės atsparumą informacinėms grėsmėms“. Lietuvos Respublikos Seimas (2017 m. sausio 17 d.), nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimo Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4c80a722e2fa11e6be918a531b2126ab?jfwid=axl7z8yqr>

onalinės bibliotekos atstovės – mokslinė sekretorė Alma Masevičienė ir Paslaugų departamento Informacinio aprūpinimo skyriaus vyriausioji bibliografė Marija Pečiulytė – 2018 m. lapkričio 17-28 d. atliko darbo stebėseną Nyderlanduose esančiose viešosiose bibliotekose ir Nyderlandų nacionalinėje bibliotekoje, susitiko su demokratišką savimonę ugdančios nevyriausybinės organizacijos „ProDemos“ atstovais ir perėmė MIR veiklų organizavimo ir įgyvendinimo gerąją patirtį.

Šio vizito metu įgytas žinias siekiama pritaikyti Nacionalinėje bibliotekoje, plečiant veiklas, skirtas gyventojų medijų ir informaciniam raštingumui ugdyti. Nacionalinė biblioteka, siekdama, kad vartotojams pritaikytos medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų ugdymo veiklos ir kitos bibliotekos paslaugos būtų efektyviai ir tvariai plėtojamos, suformulavo toliau šiame dokumente nurodytas medijų ir informacinio raštingumo ugdymo strategines kryptis.

Šis dokumentas yra svarbiausias projekto „Medijų raštingumo ugdymo atsakingam pilietiškumui“ dalyvių Almos Masevičienės ir Marijos Pečiulytės atlikto darbo rezultatas. Už šios strategijos turinį Europos Komisija nėra atsakinga.

2. Nyderlandų medijų ir informacinio raštingumo situacija

Nyderlandai – vakarų Europos šalis, turinti 17 mln. gyventojų. 2016 m. duomenimis, daugiau nei pusę jų sudarė darbingo amžiaus žmonės – 15–64 metų (64,6 proc.)⁸. Nors Nyderlandai labai skiriasi nuo Lietuvos gyventojų skaičiumi, istorija ir gyventojų etnine sudėtimi, vis dėlto abi šalys skatina skaitmenizacijos procesus ir pabrėžia jų ypatingą reikšmę sprendžiant socialinės atskirties problemas.

Skaitmeninio pažangumo atveju bendrai Nyderlandų visuomenė sugeba naudotis skaitmeninėmis informavimo priemonėmis, tačiau kai kuriems asmenims trūksta skaitmeninio ir žiniasklaidos raštingumo įgūdžių. 97 proc. Nyderlandų namų ūkių turi prieigą prie interneto, o 73 proc. olandų naudojami mobiliaisiais telefonais⁹ (palyginimui – Lietuvoje 89 proc. gyventojų kasdien naudojami mobiliaisiais telefonais, 64 proc. gyventojų naudojami internetu įvairiais skaitmeniniais prietaisais, pvz., kompiuteriais ir pan.)¹⁰.

Nyderlandų nacionalinės bibliotekos duomenimis, apie 1,2 mln. žmonių – 8 proc. šalies populiacijos – niekada nėra naudojęsi internetu¹¹. Šie gyventojai taip pat yra viena iš didžiausių socialinės atskirties rizikos grupių Nyderlanduose. Dėl šalyje egzistuojančios kultūrinės įvairovės, medijų raštingumas taip pat labai svarbus norint gyventojus šviesti, kokios yra radikalizmo ir ekstremizmo grėsmės^{12,13}. Todėl medijų ir informacinio raštingumo ugdymas šaliai yra svarbus prioritetas.

⁸ CIA World Factbook (2017). The World Factbook: Europe – The Netherlands (2016). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nl.html>

⁹ The Ministry of Economic Affairs. (2017). Digital agenda for the Netherlands: Innovation, trust, acceleration. <https://www.government.nl/binaries/government/documents/reports/2017/04/11/digital-agenda-for-the-netherlands-innovation-trust-acceleration/Digitale+Agenda+ENGELSE+VERSIE.pdf>

¹⁰ „Spinter tyrimai“ ir EKT (2017), Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo lygio nustatymo tyrimas http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf

¹¹ Maaïke Toonen (2018). The role of libraries in an included society: Libraries and basic skills. [presentation]. Nyderlandų nacionalinė biblioteka.

¹² Singh, Jagtar, Kerr, Paulette, Hamburger, Esther (2016). Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>

¹³ Gemeente Utrecht (2017). Utrecht zijn we samen [informacinis leidinys]. <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zorg-en-onderwijs/samenleven-welzijn/De-Utrechtse-aanpak-van-polarisatie-en-radicalisering-verhalen-uit-de-praktijk.pdf>

Tiesa, Nyderlandai neturi atskiro nacionalinio medijų ir informacinio raštingumo strateginio dokumento ar pritaikytos formalios ugdymo programos. Vis dėlto nacionaliniu mastu medijų ir informaciniu raštingumu rūpinasi ir jo ugdymą kuruoja atskiros Vyriausybės institucijos (Švietimo bei Kultūros ministerijos) ir nevyriausybinės organizacijos. Puikus pavyzdys – vyriausybinė iniciatyva, organizacijų tinklas Mediawijzer.net, kuris jungia tiek valstybės, tiek ir nevyriausybinės organizacijas. Bendradarbiaujant su bibliotekomis, mokyklomis, Vyriausybe ir kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis rengiamos ir įgyvendinamos įvairios programos, kiekvieną rudenį organizuojama kasmetinė medijų raštingumo savaitė ir vykdoma aktyvi veikla, išryškinanti medijų ir informacinio raštingumo svarbą. Prie medijų ir informacinio raštingumo ugdymo programų aktyviai prisideda ir bibliotekos, kurių tinklą sudaro apie 160 viešųjų bibliotekų.

2.1. Organizacijų medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veikla ir metodai

Kaip jau minėta anksčiau, darbo stebėsenos vizito metu Nyderlanduose buvo aplankytos kelios edukacines programas rengiančios organizacijos: Nyderlandų nacionalinė biblioteka, demokratijos ir teisinės valstybės principus skatinanti nevyriausybinė organizacija „ProDemos“, Kennemerwaardo viešosios bibliotekos. Šių trijų organizacijų taikomus medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodus galima suskirstyti į kelias grupes pagal UNESCO siūlomą MIR ugdymo principą: mokymą, kaip pasiekti informaciją, ugdyti supratimą, kaip veikia medijos ir informacinės sistemos, ir galiausiai mokytį, kaip saugiai naudotis šiomis priemonėmis.

2.1.1. Nyderlandų nacionalinė biblioteka

Nyderlandų nacionalinė biblioteka (oland. Koninklijke Bibliotheek)¹⁴ inicijuoja ir koordinuoja įvairias medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veiklas, skirtas visoms šalies viešosioms bibliotekoms. Šalies bibliotekų specialistams yra teikiama metodinė pagalba. Bibliotekos taip pat yra skatinamos dalintis gerąja patirtimi, inicijuoti naujas veiklos formas ir kūrybiškai taikyti parengtas ugdymo programas.

Nyderlandų nacionalinės bibliotekos veikla	
Mediawijzer.net medijų ir informacinio raštingumo savaitės veiklų koordinavimas	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalinė biblioteka yra viena iš penkių pagrindinių Mediawijzer.net tinklo organizacijų. Koordinuoja medijų ir informacinio raštingumo savaitės veiklas viešosiose bibliotekose ir organizuoja informacijos viešinimą, taip pat ragina viešąsias bibliotekas aktyviai prisidėti prie šios iniciatyvos organizuojant vietines veiklas.
Medijų ir informacinio raštingumo statistika	<ul style="list-style-type: none"> Nuolat renka informaciją ir statistiką apie šalies gyventojų medijų ir informacinį raštingumą, teikia rekomendacijas ir pasiūlymus apie šių veiklų plėtrą kitoms šalies bibliotekoms.

¹⁴ Nyderlandų nacionalinės bibliotekos svetainė: <https://www.kb.nl/en>

„Pagalba už kampo“	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalinė programa bibliotekose, ugdanti gyventojų kompiuterinį ir informacinį raštingumą; bibliotekų lankytojai mokomi pagal centralizuotai parengtas neformaliojo švietimo programas; bibliotekininkai dalyviams teikia konsultacijas ir pagalbą po mokymų.
Įsidarbinimo galimybes gerinančių profesinių kompetencijų ugdymas	<ul style="list-style-type: none"> Nacionalinė biblioteka inicijuoja bendradarbiavimą su Valstybine nedarbo agentūra (atitikmuo Lietuvoje – Užimtumo tarnyba); surandami socialinėje atskirtyje gyvenantys asmenys, kuriems trūksta skaitmeninio ir informacinio raštingumo įgūdžių – išsiaiškinami jų poreikiai; asmenims suteikiama galimybė mokytis bibliotekose, kur sudaromos mokymosi grupės. Mokymus veda viešųjų bibliotekų darbuotojai.
Viešųjų bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo organizavimas	<ul style="list-style-type: none"> Vykdomi kvalifikacijos kėlimo projektai, kuriuose mokomi bibliotekų darbuotojai. Jiems suteikiami sertifikatai, patvirtinantys bibliotekininkų įgytas kompetencijas.
Pagalba viešosioms bibliotekoms komunikacijos ir rinkodaros klausimais	<ul style="list-style-type: none"> teikiama įvairi profesionali pagalba, kaip reklamuoti bibliotekos projektus, paslaugas, kaip kurti komunikacijos strategiją ir planą.

2 lentelė. Nyderlandų nacionalinės bibliotekos veikla, susijusi su MIR ugdymu šalyje. Projekto darbo stebėsenos metu surinkta informacija.

Nyderlandų nacionalinė biblioteka taip pat:

- aktyviai prisideda prie partnerysčių kūrimo tarp viešųjų bibliotekų ir valstybės institucijų ir plėtoja bendradarbiavimą su valstybės institucijomis nacionaliniu lygiu: Valstybine mokesčių inspekcija, Vidaus reikalų ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija (suteikiant piliečiams informaciją mokesčių, sveikatos, savivaldos klausimais) ir kitomis institucijomis dėl piliečių skaitmeninio raštingumo ugdymo;
- koordinuoja nacionalinių programų ir projektų įgyvendinimą.

Kaip šios veiklos gali būti pritaikytos Lietuvoje

Lietuvoje nėra sistemiškos medijų ir informacinio raštingumo ugdymo politikos, šalies bibliotekose veikia tik pavienės iniciatyvos. Lietuvos nacionalinė biblioteka, turėdama vertingos, didelės apimties projektinės veiklos patirties, galėtų prisidėti prie aktyvesnio

šios iniciatyvos veiklų koordinavimo Lietuvoje, efektyvesnio bendradarbiavimo su valstybės institucijomis ir su tuo susijusios pagalbos viešosioms bibliotekoms (organizavimo, viešinimo, informavimo klausimais) teikimo.

Nacionalinė biblioteka, bendradarbiaudama su bibliotekas vienijančiomis visuomeninėmis organizacijomis (pvz.: Lietuvos bibliotekininkų draugija, Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacija), galėtų inicijuoti Nacionalinę medijų ir informacinio raštingumo savaitę.

3 lentelė. Siūlymai ir idėjos, kaip Nyderlandų nacionalinės bibliotekos veiklos metodai gali būti pritaikyti Lietuvos aplinkoje.

2.2.2. Viešosios bibliotekos

Kennemerwaardo¹⁵ ir kitos viešosios bibliotekos organizuoja MIR veiklas, dažniausiai orientuotas į socialinėje atskirtyje esančių gyventojų švietimą, vaikų ir paauglių švietimą apie saugų informacinių technologijų naudojimą, suaugusiųjų švietimą apie kibernetinį saugumą ir melagingas naujienas.

Kennemerwaardo bibliotekų medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodai	
Skaitymo klubai	<ul style="list-style-type: none"> • Klubas susideda iš 10–15 olandų kalbos nemokančių kitataučių, vieno vietinio savanorio ar bibliotekos darbuotojo. • Vyksta dalyvių diskusija apie to užsiėmimo metu skaitomą kūrinį: kokias problemas jis nagrinėja, kas patiko / nepatiko ir pan. • Taip ugdomi kalbos įgūdžiai, kurie padėtų olandų k. nemokantiems asmenims greičiau įsilieti į vietos ir visuomeninį gyvenimą.
„Saugaus bren-dimo“ pamokos	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiaujama su mokyklomis rengiant internetinių patyčių ir kitas saugios paauglystės prevencines programas. Bibliotekų darbuotojai paaiškina pagrindinius saugaus naudojimosi internetu pagrindus, veda vaikams pamokėles, kuriose tyrinėjamos
	konkrečios su internetinėmis patyčiomis susijusios situacijos, vyksta diskusijos, pasitelkiami kritiško mąstymo metodai, kurių tikslas – į minėtas situacijas pažvelgti pirma iš savo perspektyvos, o vėliau diskutuojant klasėje išgirsti ir kitų bendraklasių požiūrį, ieškoti kompromiso.
Renginių ciklas „Europa Actueel“	<ul style="list-style-type: none"> • Rengiamos reguliarios paskaitos (kas kelis mėnesius) ir diskusijos įvairiais klausimais apie Europą ir Europos Sąjungą. • Pakviečiamas lektorius, kuris pristato konkrečią temą, vėliau diskutuojama su publika, klausytojai gali užduoti jiems rūpimus

¹⁵ Kennemerwaardo bibliotekų interneto svetainė: <https://www.bibliotheekkenemerwaard.nl/>

	<p>klausimus (pvz., viename iš tokių renginių buvo diskutuojama apie artėjančius ES Parlamento rinkimus, netikras naujienas ir jų įtaką rinkimams, kaip žmonėms kritiškai vertinti gaunamą informaciją apie politinius procesus šalyje).</p>
<p>Susitikimai su policijos atstovais</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vedamos paskaitos asmens duomenų apsaugos, kibernetinio saugumo ir kt. temomis, klausytojai gali laisvai užduoti norimus klausimus. • Paskaitoje dalyviai kviečiami naudojantis išmaniaisiais telefonais patikrinti, kiek jie patys yra saugūs internete: ar saugūs jų slaptažodžiai, kokių priemonių imtis, jeigu yra įsilaužta į jų internetines paskyras. • Parodomi piliečiams prieinami policijos departamento šaltiniai, kuriuose aprašoma visa su asmeninių duomenų apsauga susijusi informacija, vaizdo įrašai ir nuorodos, kaip atpažinti sukčiavimo bandymus internete ir ką daryti tapus kibernetinio nusikaltimo auka. • Paskaitoje dalyviai ne tik praktiškai gali išbandyti priemones, kurios patikrintų, kaip jie priima informaciją ar kaip saugiai naudojami IKT, bet ir sužinoma daugiau apie vietinės policijos funkcijas, sustiprinamas šios valstybės institucijos ir piliečių tarpusavio ryšys ir pasitikėjimas.

4 lentelė. Viešųjų Kennemerwaardo bibliotekų veikla, susijusi su MIR ugdymu šalyje. Projekto darbo stebėsenos metu surinkta informacija.

Kaip šios veiklos gali būti pritaikytos Lietuvoje

Pastaraisiais metais Lietuvos viešosiose bibliotekose padaugėjo medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veiklų ir projektų. Naujausi pavyzdžiai – Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka 2018 m. pradėjo vykdyti projektą „Vilniaus regiono bendruomenės medijų ir informacinio raštingumo ugdymas bibliotekose“, Lazdijų r. sav. bibliotekoje vykdytas projektas „Aplankykite virtualiai bibliotekas“, kurio metu dalyviai buvo mokomi fotografuoti ir kurti virtualias parodas, Kauno apskrities viešoji biblioteka vykdė projektą „Kintantis medijų pasaulis: atsakingo vartotojo ugdymas“, kurio metu, bendradarbiaujant su Vytauto Didžiojo universitetu, Kauno pedagogų kvalifikacijos centro lektorais, Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Viešosios tvarkos valdybos bendruomenės pareigūnais ir kitais specialistais, buvo organizuotos paskaitos bei praktiniai užsiėmimai apie medijas ir jų naudojimo kultūrą.

Dauguma šių projektų skirti supažindinti su šiuolaikinių medijų kanalų ir priemonių įvairove, mokyti naudotis IKT ar saugaus interneto naudojimosi pagrindų.

Vienas iš įdomesnių pilietiškumo ir integracijos projektų: Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos projektas, kurio metu bibliotekos darbuotojai buvo rengiami dirbti su kaliniais kardomojo kalinimo kalėjimo patalpose. Tai vienas iš pavyzdžių, kaip MIR ugdymo projektai gali sujungti dvi visiškai atskiras visuomenės grupes ir ne tik suteikti informacinio ar kompiuterinio raštingumo kompetencijų, bet ir gerinti socialinėje atskirtyje esančių asmenų integraciją į visuomenę, skatinti juos tapti pilietinės visuomenės dalimi.

Taigi, Lietuvos viešosios bibliotekos turi reikalingų kompetencijų ir tinkamą infrastruktūrą medijų ir informacinio raštingumo ugdymo veikloms plėtoti. Ateityje šias veiklas galima būtų labiau orientuoti į pilietiškumo skatinimą, taip pat, pritaikant IKT naudojimą, skatinti domėtis šalyje esančiomis politinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis aktualijomis, organizuoti „Europa Actueel“ tipo paskaitų ir diskusijų ciklus, susitikimus su vietinės arba regioninės valdžios atstovais, skatinti vietos bendruomenę keisti savo aplinką, o ne būti pasyviais stebėtojais.

5 lentelė. Siūlymai ir idėjos, kaip Kennemerwaardo ir kitų Nyderlandų viešųjų bibliotekų veiklos ir jų metodai gali būti pritaikyti Lietuvos aplinkoje.

2.1.3. „ProDemos“ nevyriausybinė organizacija

Nyderlanduose, Hagoje įsikūrusi „ProDemos“ nevyriausybinė organizacija siekia šviesti jaunimą ir suaugusiuosius apie įvairius demokratijos procesus bei Nyderlandų politinę sistemą¹⁶.

„ProDemos“ medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodai	
Valstybinių debatų simuliacija	<ul style="list-style-type: none"> Dalyviai simuliuoja bendruomenę, kuri susideda iš trijų skirtingų politinių pažiūrų besilaikančių grupių. Vyksta diskusijos ir debatai, kaip spręsti kilusią problemą (pvz., ekologinę katastrofą), ir šios trys grupės turi rasti kompromisą. Pasirinkus sprendimo būdą, asmenims yra parodoma, kokios būtų jų sprendimo pasekmės.
Ekskursijos, apilankant pavyzdinius šalies politinio centro Binnenhofo ir kitų valdžios institucijų patalpų modelius.	<ul style="list-style-type: none"> Supažindinama su kiekvienos valstybės institucijos (senato, parlamento, ministrų kabineto, teismų ir kt.) funkcijomis. Taip pat vedami edukaciniai užsiėmimai, pvz., aukščiausiojo teismo pavyzdinėje salėje vyksta teismo posėdžio simuliacija.

¹⁶ Daugiau apie „ProDemos“ organizacijos veiklas: <https://prodemos.nl/english/>

<p>Įvairūs interaktyvūs užsiėmimai, kurių metu dalyviai daugiau sužino apie žmogaus teises, politinės ir teisinės sistemos procesus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grupėms pristatomi įvairūs teiginiai. Dalyviai turi sutarti, kuriuos teiginius pasirenka. Galiausiai sužinoma, kokia yra jų grupės politinė sudėtis. • Pakviečiamas darbuotojas iš valstybės institucijos (senato, parlamento, ministrų kabineto, teismų ir kt.) savo darbui ir veiklai pristatyti: taip mokiniai ir studentai asmeniškiau ir geriau susipažįsta su konkrečios institucijos veikla.
<p>„Diktatūros naktis“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visą naktį vyksta diskusijos, paskaitos, filmų peržiūros, seminarai įvairiomis temomis ir parodos. Lektoriai skaito paskaitas apie pasaulio diktatūras, jose egzistuojančias žmogaus teisių problemas, vėliau vyksta aptarimai. Pvz.: paroda „Distance“, kurioje pristatomas Azerbaidžano virsmas iš pirmosios islamiškos demokratijos į politinių kalinių šalį. Parodos pristatyme Azerbaidžano visuomenininkai, žmogaus teisių aktyvistai ir demokratijos šalininkai diskutuoja, ką kitoms šalims įmanoma padaryti, ginant žmogaus teises ir demokratijos principus.
<p>„StemWijzer“ įrankis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • „ProDemos“ sukūrė „StemWijzer“ kaip priemonę, padedančią rinkėjams išbandyti savo politines nuostatas. Vartotojas pateikia savo nuomonę atsakydamas į 30 teiginių, o vėliau programa apskaičiuoja, kuri šalies partija labiausiai atitinka vartotojo požiūrį. Tai yra patraukli priemonė, suteikianti rinkėjams informacijos apie politinių partijų pozicijas įvairiais klausimais. „StemWijzer“ vaidmuo yra išskirtinai edukacinis, padedantis žmonėms apsispręsti prieš balsuojant įvairiuose rinkimuose.

6 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų „ProDemos“ veikla, susijusi su MIR ugdymu šalyje. Projekto darbo stebėsenos metu surinkta informacija.

Kaip šios veiklos gali būti pritaikytos Lietuvoje

Debatų yra puiki priemonė ne tik skatinti domėjimąsi politiniu šalies gyvenimu ar šiuolaikinėmis aktualijomis, bet taip pat ir kritiškai vertinti gaunamą informaciją. Lietuvoje kai kuriose mokyklose moksleiviams vedamos debatų pamokos, universitetuose veikia debatų draugijos, tačiau viešosios bibliotekos taip pat gali pritaikyti šį metodą neformaliojo suaugusiųjų švietimo veikloms. Tai gali būti vienas iš metodų paskatinti atsakingiau naudotis medijomis ir ugdyti pilietiškumą. Viešosios bibliotekos galėtų rengti reguliarius debatus savo bendruomenėje ir / arba pasikviesti specialistų, kurie padėtų debatus moderuoti.

Viešosios bibliotekos galėtų lankytojams suteikti informacijos apie politinių institucijų veiklą Lietuvoje. Lietuvoje veikia tokios politinės organizacijos kaip „Europe Direct“, kurios teikia visą informaciją apie Europos Sąjungą ir turi padalinių regionuose. Viešųjų bibliotekų partnerystė su panašiomis organizacijomis suteiktų vietos bendruomenėms lengvesnę prieigą prie informacijos, susijusios su nacionaliniais ir tarptautiniais politiniais procesais. Panašiomis veiklomis užsiima Kauno apskrities¹⁷ ir Utenos A. ir M. Miškinių¹⁸ viešosios bibliotekos, kurios bendradarbiauja su „Europe Direct“ informacijos apie ES centrais.

Įrankiai, kaip „StemWijzer“, veikiantys politinio kompasu pagrindu, yra praktiškas ir įdomus metodas, leidžiantis geriau suvokti savo politines ir ekonomines pažiūras. Jo principas – klausimai, priklausantys tam tikrai politinei ir ekonominei kryptčiai (kairė – dešinė). Asmens, atsakančio į klausimus, kuriems pritaria ar nepritaria, politinės pažiūros atskleidžiamos dvimačiu grafiku (vertikali ašis nurodo ekonominį, o horizontali – politinį polinkį). Nors šis metodas nėra labai tikslus, bet gali asmenims suteikti apytikslės informacijos apie jų pažiūras ir taip pat paskatinti domėtis politiniais procesais Lietuvoje ar politikų, kurie atstovauja jų politinėms pažiūroms, veikla.

„Diktatūros naktis“ ar panašus renginys gali būti naudingas Lietuvos visuomenei, jis leistų sužinoti daugiau tiek apie totalitarines valstybes praeityje, tiek vis dar egzistuojančias. Lietuva prieš 30 metų priklausė sovietiniam totalitariniam režimui, todėl tema gali būti vis dar aktuali – ypač jeigu į diktatūras pažvelgiama iš įvairių pusių ir naudojantis įvairiomis priemonėmis – vyksta paskaitos, diskusijos, rodomi filmai diktatūrų ar diktatorių temomis. Tyrinėjamos istorinės ir šiuolaikinės diktatūros, diktatoriai ir asmenų kultai, tai paskatina gyventojus politika domėtis iš pramoginės pusės ir daugiau sužinoti ne tik apie diktatūras, bet pamatyti skirtumus tarp diktatūrinės ir demokratinės santvarkos. Bibliotekos galėtų rengti teminius renginius, kuriuose vyktų kelios skirtingos veiklos, padėsiančios temą aptarti įvairiais aspektais.

7 lentelė. Siūlymai ir idėjos, kaip nevyriausybinių organizacijų „ProDemos“ veiklos ir metodai gali būti pritaikyti Lietuvoje ugdant medijų ir informacinį raštingumą.

Nyderlandų organizacijos taiko daug efektyvių ir kūrybiškų medijų ir informacinio raštingumo ugdymo metodų: konsultacijos kompiuterinio raštingumo klausimais, diskusijos pilietiniais klausimais, vaidmenų žaidimai, įvairūs mokymai (kaip naudotis el. valdžios paslaugomis, faktų ir šaltinių tikrinimas, alternatyvių informacijos šaltinių paieška, paslėptos reklamos ir propagandos atpažinimas, tradicinių manipuliavimo technikų identifikavimas,

¹⁷ „Europe Direct“ informacijos centras Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. <https://www.kvb.lt/lt/straipsniai/3368-kaunas-europe-direct-information-centre>

¹⁸ „Europe Direct“ informacijos centras Utenos Miškinių viešojoje bibliotekoje http://www.europedirectutena.lt/?page_id=28

kritinio mąstymo ugdymas). Kaip matome, šie metodai taikomi tiek vaikų, tiek suaugusiųjų neformaliajam ugdymui. Dalį šių metodų Lietuvos viešosios bibliotekos jau taiko savo neformaliojo ugdymo veiklose.

Nacionalinė biblioteka, siekdama pritaikyti šiuos metodus savo veikloje ir norėdama organizuoti išliekančią vertę turinčias medijų ir informacinio raštingumo veiklas, suformulavo strategines gaires, pagal kurias medijų ir informacinio raštingumo iniciatyvos ir ugdymo veiklos perspektyvoje turėtų būti tvariai ir tikslingai plėtojamoms.

3. Nacionalinės bibliotekos Medijų ir informacinio raštingumo strateginės kryptys

Šio dokumento pradžioje minėtame Kultūros ministerijos tyrime, analizuojančiame Lietuvos gyventojų žiniasklaidos ir informacinių priemonių naudojimo ypatumus, buvo pabrėžta, kad nors asmenims yra laisvai prieinamos informacijos priemonės, jiems trūksta įgūdžių informacijai įveikinti, o tokie įgūdžiai daug labiau palengvintų jų buitį. Be to, žemai vertinamas teisinio žiniasklaidos priemonių reguliavimo supratimas parodo, kad net ir naudodami IKT įrankius asmenys nepakankamai supranta savo ir kitų į medijų procesą įtrauktų organizacijų (pvz., laikraščių redakcijų, valstybės institucijų) teises ir apribojimus naudojant iš medijų gaunamą informaciją, o tai sumažina jų suvokimą, kad jie taip pat daro įtaką medijų naudojimo procesui ir yra dar viena suinteresuota pusė. Paprastai gyventojai nebus atsparūs žiniasklaidos priemonių daromiems nusižengimams ir nejaus atsakomybės reaguoti į tuos nusižengimus tol, kol nesupras žiniasklaidos teisinės aplinkos. Taigi, Lietuvoje medijų ir informacinio raštingumo ugdymas yra ypač svarbus visuomenės modernumą ir sąmoningumą lemiantis faktorius.

Pabrėžtina, kad norint suteikti šiuos įgūdžius visuomenei reikia įvairių organizacijų ir valstybės institucijų įsitraukimo. Nacionalinė biblioteka yra viena iš šių organizacijų, kurios vaidina reikšmingą vaidmenį šiuolaikiniame kultūriname gyvenime ir neformaliojo švietimo sistemoje.

Nacionalinė biblioteka siekia būti Lietuvos žinių erdve, kuriančia vertę visuomenei¹⁹. Bibliotekos vizija – tapti integralia valstybės informacijos politikos, kultūros, švietimo, mokslo, ekonomikos pažangos dalimi.

Šiai vizijai įgyvendinti biblioteka yra nustačiusi keturis pagrindinius veiklos tikslus:

- kaupti, saugoti ir aktualinti nacionalinį dokumentinį kultūros paveldą, užtikrinti jo sklaidą ir integravimą į Europos skaitmeninio turinio erdvę;

¹⁹ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. (n. d.) Misija ir tikslai. <https://www.lnb.lt/apie-biblioteka/veikla/misija-ir-tikslai>

- užtikrinti prieigą prie informacijos ir žinių, plėtoti visuomenės informacinę ir kultūrinę kompetenciją;
- skatinti visuomenę siekti naujų žinių ir užtikrinti jų sklaidą bei taikymą;
- vykdyti informacijos ir komunikacijos mokslų taikomuosius tyrimus, konsultavimo ir ekspertinę veiklą.

Medijų ir informacinio raštingumo veiklų plėtra bibliotekoje atitinka visus šiuos tikslus pagal anksčiau minėtą UNESCO MIR modelį: suteikti prieigą prie informacijos šaltinių (medijų), mokyti jais naudotis ir suprasti, kaip veikia aplinka, kurioje informacija yra skleidžiama. Pirmiausia svarbu įvertinti, kaip Nacionalinė biblioteka sugebės įgyvendinti medijų ir informacinio raštingumo politiką ir pristatyti su tuo susijusias veiklas, tiek atsižvelgiant į vidinius procesus ir galimybes, tiek jos padėtį, palyginti su kitomis organizacijomis ir išorės poveikiu. Šiam tikslui buvo atlikta Nacionalinės bibliotekos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė, ji pristatoma kitame skyriuje.

3.1. Nacionalinės bibliotekos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė Medijų ir informacinio raštingumo strateginėms gairėms kurti

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • Medijų ir informacinio raštingumo stiprinimas (MIR) yra Lietuvos nacionalinio saugumo²⁰ ir tarptautinis prioritetas²¹. • Nacionalinė biblioteka yra vienas iš pagrindinių traukos centrų centrinėje Vilniaus dalyje. • Nacionalinė biblioteka yra Lietuvos bibliotekų metodinis centras. • Nacionalinės bibliotekos specialistai nuolat dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo programose ir projektuose (kompetencijų modelis). 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinio lygio MIR strategijos ar rekomendacijų trūkumas²². • Labai didelis bibliotekos patalpų užimtumas. • Ryšių su kompetentingais MIR ugdymo partneriais trūkumas. • Su MIR susijusių iniciatyvų ir veiklų fragmentiškumas ir tvarumo neužtikrintumas. • Mažas Nacionalinės bibliotekos įsitraukimas į apskričių ir savivaldybių bibliotekų asociacijų vykdomus projektus.

²⁰ Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo (2017-01-26 redakcija): 18.13.1 punktas.

²¹ <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/capacity-building-tools/media-and-information-literacy/>

²² <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/68-media-literacy-and-safe-use-new-media-lithuania>

<ul style="list-style-type: none"> • Mokymų, edukacinių renginių pasiūla plačiai auditorijai (nuo vaikų iki suaugusiųjų). • Moderni ir patraukli bibliotekos aplinka: TV studija ir profesionali filmavimo technika – galimybė kurti kokybiškus vaizdo įrašus Nacionalinės bibliotekos patalpose; yra daugiau nei 5 patalpos, kurios gali būti naudojamos mokymų tikslams. • Efektyviai naudojami komunikaciniai kanalai: informatyvi interneto svetainė, daugiau kaip 17 tūkst. sekėjų „Facebook“ paskyroje. • Didelė informacinio turinio pasiūla: žiniasklaidos skaitykla, regioniniai dienraščiai pateikiami el. formatu bibliotekos vartotojams, portalai epaveldas.lt, ibiblioteka.lt ir t. t. • Galimybė aptarnauti negalią turinčius asmenis (reikiama infrastruktūra, vartotojus aptarnaujantys darbuotojai apmokyti gestų k.). • Dauguma paslaugų, mokymų ir renginių yra nemokami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nacionalinės bibliotekos organizuojamų mokymų suaugusiesiems turinio trūkumai: patrauklumo, įdomumo stoka. • Nacionalinė biblioteka nevykdo pradinio kompiuterinio raštingumo mokymų ir taip praranda dalį nuolatinių skaitytojų. • Žmogiškųjų išteklių trūkumai: nepakankamos kompetencijos medijų ir informacinio raštingumo ugdymo srityje, darbuotojai, rengiantys mokymus suaugusiesiems, vykdo ir kitas svarbias funkcijas. • Išorinė komunikacija nepasiekia asmenų, kuriems sunku naudotis internetu arba jie neturi prieigos galimybių. • Mažai patirties į bibliotekos veiklas įtraukiant socialinėje atskirtyje gyvenančius asmenis (nemokančius lietuvių kalbos, skurde gyvenančius ir kt.). • Nacionalinės bibliotekos darbuotojų gestų kalbos žinios nepakankamos mokymams vesti. • Specialios įrangos regėjimo negalią turintiems žmonėms nebuvimas. • Nemažas neatvykimo į mokymus procentas (į nemokamus mokymus lankytojai užsiregistruoja, bet didelė jų dalis neateina).
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> • Efektyviau išnaudoti išorinio finansavimo galimybes: teikti įvairių nacionalinių ir tarptautinių projektų, susijusių su medijų raštingumu, paraiškas. • Bendradarbiaujant su įvairiomis valdžios institucijomis, visuomeninėmis bei tarptautinėmis organizacijomis proaktyviai 	<ul style="list-style-type: none"> • Finansiniai viešojo sektoriaus apribojimai. • Aukščiausios kompetencijos darbuotojų trūkumas ir darbuotojų kaita. • Techniniai nesklandumai ir trikdžiai. • Tikslinių grupių nepasiekimas: viešosios komunikacijos ribotumas.

dalyvauti įvairiose MIR iniciatyvose nacionaliniu (ir tarptautiniu) mastu.

- Skatinti MIR ugdymo veiklas kitose šalies bibliotekose: viešinti informaciją apie MIR šaltinius, strateginius dokumentus, viešai prieinamas kvalifikacijos tobulinimo priemonės, parengti rekomendacijas.
- Inicijuoti ir įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimo priemonės MIR srityje.
- Koordinuoti ir organizuoti MIR mokymus, seminarus kitoms Lietuvos atminties institucijoms Nacionalinėje bibliotekoje ir vykdyti tiesiogines jų transliacijas.
- Atlikti išsamius vartotojų poreikių tyrimus ir išsigininti, kokios MIR ugdymo formos ir / ar temos jiems aktualiausios.
- Siekti MIR ugdymo veiklų tvarumo užtikrinimo: išlaikyti MIR ugdymo veiklų pastovumą, nuolat įvairiomis formomis ir kanalais skleisti informaciją apie jas.
- Plėtoti su MIR susijusių paslaugų prieinamumą socialinėje atskirtyje esantiems ir / ar turintiems negalią žmonėms. Į šią veiklą įtraukti nevyriausybines organizacijas, kurių tikslinės grupės yra socialinėje atskirtyje gyvenantys asmenys.
- MIR ugdymo veiklas pritaikyti kuo platesnei auditorijai: šeimoms, vaikams, jaunimui, senjorams ir t. t.
- Kūrybingai ir kuo efektyviau išnaudoti bibliotekos išorinių komunikacinių kanalų (socialinių tinklų, svetainės) galimybes.

3.2. Medijų ir informacinio raštingumo Strateginės kryptys

Atsižvelgus į SSGG analizės rezultatus, visuomenės poreikius bei Nacionalinės bibliotekos bendrąsias strategines kryptis buvo suformuluotas Nacionalinės bibliotekos tikslas ir penkios strateginės kryptys siekiant plėtoti MIR politiką ateinančių penkerių metų laikotarpiu.

Tikslas 2019-2023 metams

Nacionalinė biblioteka siekia būti patikima partnerė ugdant gyventojų medijų ir informacinį raštingumą ir taip prisidėti prie Lietuvos pilietiškos visuomenės kūrimo.

Strateginės kryptys

- 1) stiprinti Nacionalinės bibliotekos kaip kompetencijų centro vaidmenį, kuriant mokymo programas medijų ir informacinio raštingumo srityje šalies bibliotekų tinklo darbuotojams;
- 2) vykdyti visuomenės MIR kompetencijų tobulinimo veiklas ir užtikrinti jų tvarumą, prioritetą teikiant visapusiškam pilietinės visuomenės ugdymui;
- 3) siekiant užtikrinti MIR ugdymo veiklų kokybę, bendradarbiauti su formalaus ir neformalaus ugdymo įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, kitomis kultūros ir meno įstaigomis, medijų verslo atstovais;
- 4) siekti efektyvaus dalyvavimo tarptautinėse iniciatyvose ir prisidėti įgyvendinant Europos Komisijos, UNESCO, IFLA, „Bibliotheca Baltica“ ir kitų tarptautinių organizacijų tikslus, susijusius su MIR;
- 5) teikti pasiūlymus Lietuvos valdžios institucijoms, prisidėti inicijuojant MIR nacionalinio lygio strategijos kūrimą.

Galimi uždaviniai ir priemonės

- 1.1. Formuojant metines užduotis skatinti darbuotojus, aptarnaujančius vartotojus, kelti savo kvalifikaciją MIR kontekste.

Bibliotekų specialistų kvalifikacijai tobulinti naudoti jau parengtus ir viešai prieinamus UNESCO, Suaugusiųjų mokymo informacinės sistemos ir kitus mokymosi išteklius.

- 1.2. Išnaudoti projektinio finansavimo galimybes, rengiant ir įgyvendinant projektines veiklas, susijusias su bibliotekos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimu MIR srityje.

Teikti paraiškas nacionaliniams (pvz., Lietuvos kultūros taryba) ir tarptautiniams (pvz., „Erasmus+“) fondams.

- 1.3. Skatinti šalies bibliotekų specialistus vykdyti MIR ugdymo veiklas ir teikti jiems susijusią profesinę informaciją ir konsultacijas:
 - 1.3.1. inicijuoti nacionalinės kampanijos, pvz., Medijų raštingumo savaitės, organizavimą;
 - 1.3.2. teikti metodinę pagalbą bibliotekoms, nuotoliniu ir / ar tiesioginiu būdu.
- 2.1. Organizuoti atskirų visuomenės grupių interesus ir kompetencijas atitinkančias veiklas (renginius, mokymus ir t. t.):
 - 2.1.1. atlikti bibliotekos vartotojų turimų MIR kompetencijų ir poreikių tyrimą;
 - 2.1.2. integruoti MIR kompetencijų ugdymo metodus ir priemones į jau sukurtas ir vykdomas mokymų programas.
- 2.2. Skatinti aktyvų Vaikų ir jaunimo departamento įsitraukimą į MIR ugdymo procesą:
 - 2.2.1. remiantis užsienio šalių praktika, kurti naujas programas (internetinio saugumo, patyčių el. erdvėje prevencijos ir kt. temomis);
 - 2.2.2. integruoti MIR kompetencijų ugdymo aspektus į jau sukurtas programas.
- 2.3. Didinti mokymų programų prieinamumą, ypač pažeidžiamoms, atskirtyje esančioms visuomenės grupėms.
Mokymo programas (ar jų dalis) adaptuoti specialius poreikius turinčioms ir / ar atskirtyje esančioms visuomenės grupėms.
- 3.1. Įtraukti esamus partnerius į MIR veiklų organizavimą ir vykdymą.
Kartu su partneriais organizuoti viešų renginių ciklą, kuriame būtų analizuojama MIR tematika.
- 3.2. Organizuojant veiklas pritraukti naujų partnerių, veikiančių pagal MIR kompetencijas.
Inicijuoti partnerystę su Lietuvos žiniasklaidos centru ir pan. organizacijomis.
- 4.1. Aktyviau prisidėti prie tarptautinės MIR veiklos, patirties sklaidos projektų.
Periodiškai dalyvauti tarptautinėse konferencijose ir kituose su medijų ir informaciniu raštingumu susijusiuose renginiuose.
- 4.2. Adaptuoti (atsižvelgus į Nacionalinės bibliotekos galimybes) tarptautinių organizacijų siūlomas gaires ir įtraukti į Nacionalinės bibliotekos strateginio planavimo dokumentus.
MIR veiklų aktualizavimą įtraukti į susijusių struktūrinių padalinių strateginius planus.

5.1. Bendradarbiauti su valdžios institucijomis inicijuojant ir kuriant nacionalinio lygio MIR strateginius dokumentus.

Susitikimai ir diskusijos su Užsienio reikalų, Krašto apsaugos, Kultūros, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis, Seimo ir kitų institucijų atstovais.

Šiomis nustatytomis strateginėmis kryptimis siekiama per 2019-2023 metus Nacionalinėje bibliotekoje:

- 1) pagerinti Lietuvos piliečių kritinio mąstymo ir medijų raštingumo kompetencijas bei įgūdžius;
- 2) prisidėti prie MIR ugdymo veiklų kūrimo principų suvienodinimo proceso Lietuvoje;
- 3) sumažinti Lietuvoje gyvenančių kai kurių visuomenės grupių socialinę atskirtį.

4. Apibendrinimas

Medijų ir informacinis raštingumas tampa svarbia tema šiomis dienomis, kai informacijos sklaida vyksta greitai ir gali lengvai pasiekti kiekvieną. Tai lemia ne tik naudingos informacijos kūrimą, komunikacijos su šeima, draugais, pažįstamais operatyvumą, bet ir skleidžiamos informacijos kokybės prastėjimą ir paviršutinišką informacijos naudojimą. Svarbu nuolat ugdyti medijų ir informacinio raštingumo gebėjimus ir kompetencijas, kad asmenys mokėtų efektyviai naudoti šią informaciją savo būčiai palengvinti arba sugebėtų kritiškai ją vertinti ir išvengtų nekokybiškos ar netgi žalingos informacijos daromos įtakos.

Atsižvelgdama į augančią šio raštingumo svarbą visuomenei vystantis, Nacionalinė biblioteka siekia prisidėti prie gyventojų kompetencijų ugdymo. Šios strateginės kryptys padės užtikrinti efektyvų Nacionalinės bibliotekos MIR veiklų vartotojams kūrimą ir tvarumą.

Šiomis strateginėmis gairėmis pagal poreikį gali naudotis ir adaptuoti savo veikloms visos Lietuvos viešosios bibliotekos, nurodydamos Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos autorystę.

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Parengė: Alma Masevičienė, Marija Pečiulytė